

MAGYAR HADTÖRTÉNELMI EMLÉKEK A KÜLFÖLDI MÚZEUMOKBAN.¹

(Ötödik közlemény.)

XIII. Nürnberg. *Germanisches National Museum.*

Nürnberg, Németország legérdekesebb középkori városa, melyet még ma is nagyrészt védfalak és bástyatornyok környeznek. A vár, a hegyet környező városrészrel ma is úgy áll, amint a XIV. és XV. században felépítették. Az erődítmények középkori lőréseit a modern lövegek számára átalakították, ágyúkkal rakták meg, honnan a környező síkság minden irányban végiglőhető, úgy, hogy e város hadászati jelentőségét ma sem vesztette el.

Számos középkori műemléke és műkincse között azonban legirigylendőbb a Germanisches Museum. A teljes épségében fennmaradt középkori karthausi kolostor épületét használták fel e célra, miáltal a legstílszerűbb keretet nyerték egy történelmi múzeum számára.

Az összes német államoknak 1852-ben, Drezdában tartott értekezlete mondotta ki a Germanisches Museum létesítését s már a következő évben, 1853-ban meg is nyílt az intézet. Előbb Lajos bajor király volt, később pedig a német császár lett az intézet protektora.

Igazán páratlan az a lelkesedés, amellyel az egész német nemzet ezt a múzeumot egybehordta. Legféltettebb családi ereklyéiket és kincseiket hordták ide s mint örök letétet itt helyezték el, úgy, hogy minden tárgy mellett ott van a tulajdonos neve. Egy herceg mellett egy egyszerű diák, aztán egy iparossegéd. Emellett a rendszer mellett a család igazolt tagjainak az illető tárgyakat rövid időre ki is kölcsönzik, így például a családi ékszert az unoka esküvőjére, vagy egy díszruhát valamely ünnepélyes alkalomra.

A fegyvergyűjtemény a középkori anyag páratlan gazdagságával tűnik ki. A XIII. századtól kezdve a lovagi hadi-

¹ Az előbbi közlemények a folyóirat V., VII., XVIII. és XIX. évfolyamában jelentek meg.

viseletet egykorú síremlékek másolatai mutatják be (352—364. és 572. sz.).¹ Ezek közül különösebben érdekelhet bennünket Konrad v. Weinsberg síremléke 1446-ból, mert mellén ott van a Zsigmond királyunk által alapított *sárkányrend*.

Számos nagybecsű, különösen címer-emlékét találjuk itt az utóbb hazánkba származott gróf *Haller*-családnak.

Az általános hadtörténelmi anyagban kiválnak: a sisakok nagybecsű sorozata, az antik kortól kezdve. Ezek között is elsőrangú ritkaságok a 183., 185., 186., 1801., 1794., 1792., 1800a és 1800b számú sisakok. A középkori emlékek közül ezenkívül az V. teremben elhelyezett V—IX. századbéli csatabárdok nagy változatú gyűjteménye, a kézi török, nyársak, alabárdok, sarkantyú, nyílcsúcs, zabla és X—XIV. századbéli egyenes pallas-sorozatok tűnnek ki.

A fegyvergyűjteménynek mindamellett természetszerűleg fénypontjai a középkori teljes páncélatok és tornavérezetek. Ez utóbbiakhoz csatlakozik egy sorozat tornanyereg a XV. és XVI. század sok érdekes típusával. Így az egyiknek elől két oly hosszú nyúlványa van, hogy a két lábat is teljesen megvédi. Ugyanott találunk egy karpáncélt, mely a kézvédővel és vállrészsel együtt egy merev darabból áll, valamint egy másik könyökpáncélt, melyen a kerek védőpaizs s ennek végén egy tör is rajta van. 1805. szám alatt pedig egy ritka XVI. századi rostélyos tornasisakot találunk.

A lőfegyverek között első helyen áll a középkor elejéről egy catapulta nyílvetőgép 1941. szám alatt. Kávájának átmérője 2 méter, a nyílvevő 65 cm hosszú.

A tüzi lőfegyverek sorában feltűnnek az 1635. sz. mozsár a XIV. századból s az 1637. sz. a két egybejáró mozsár. Aszerint használták, amint kisebb vagy nagyobb golyót kívántak belőle kilőni. 1638. sz. a. egy másik mozsár két és fél méter hosszú, melynek csöve két darabból állítatik össze. 2065. sz. a. kerekre szerelt duplacsövű ágyút, 2058. sz. a. forgó tengelyre erősített ágyúcsövet látunk, mellyel minden irányban lehetett löni. Feltűnik még egy laposra nyomott tölcéséres szájú, továbbá 2050. sz. a. egy 3 és egy 8 csövű ágyú s végül egy 9 csövű löveg, a későbbi szórólövegek előképe.

A puskák között 1954—1961. számok alatt ott találjuk a kézi lőfegyverek fejlődési formáit 1360—1400-ig, majd a 4 méter hosszú várpuskákat s végül egy 5 csövű orgonalöveget a XVI. századból s egy kanócos revolverrendszerű igen nagy várpuskát a XVII. századból.

¹ Die Kunst u. Kulturgeschichtlichen Sammlungen des germanischen Museums. Nürnberg, 1882.

A számszeríjak sorozatából kiválik egy, amely puskacsővel is el van látva, úgy, hogy a nyílvészón kívül golyó is lőhető belőle s így tulajdonképen a számszeríj, parittyaij és puska kombinációja.

A gazdag gyűjteményben számos *magyar hadtörténelmi emlék* is található. Ilyenek:

1. *Serleg üvegből*, melyet egy magyar hajdú tart a kezében. Fején forgós kucsma, testén vörös köpeny és zöld nadrág, oldalán vágottvégű szablya, hóna alatt csákányfokos. (Refectorium terme, 1334. sz.)

2. *Olajfestmény*, ismeretlen festőtől, mely kurucokat ábrázol. XVIII. század eleje. Viselettörténeti szempontból is nagyérdekű. (Képtár, 300. sz.)

3. *Magyar tárcsapaisz*. Egy emberi alak van reáfestve. XVI. század eleje. (1838. sz.)

4. *Sodrony páncéling*, sodronyos vas sapkával. XVII. század eleje.

5. *Vértezet* (3 darab), rákfarokszerű nyakszirtvérttel ellátott magyar rohamsisakokkal. XVII. század. (1820. sz.)

6. *Vértezet*, mint az előbbieket. Ez a wernsteini fegyverkamrából származik.

7. *Vértezet*, magyar rohamsisakkal. XVII. század. (1821. sz.)

8. *Fokos*, egyenes tuskéval. Nyele kék bársonnyal bevonva. XVI. század.

9. *Fokos*, hajlott tuskéval s tányéros fokkal. Ismeretlen címer s az 1611. évszám belevésve.

10. *Buzogány*, csillagosfejú, nyelében kovásszerkezetű löfegyver. XVII. század vége. (1900. sz.)

11. *Fokos*, melynek nyele is vasból van (3 darab). XVI. század.

12. *Fokosbalta*, nyelében puska, vasrészei igen díszesen vésvé s fanyele elefántcsont-díszítményekkel gazdagon kirakva. Párja látható a bécsi udvari fegyvermúzeumban.

13. *Buzogány*, gömbfejú, gerezdes. XVII. század.

A vár ötszögletű tornyában, a kinzókamrában, hol a híres nürnbergi vas szűz áll, a falon levő fegyverek között egy szép formájú XVI. századbéli magyar szablya is látható.

XIV. Berlin. Zeughaus.

A berlini porosz királyi hadszertár alapját, még 1695-ben, III. Frigyes brandenburgi fejedelem vetette meg. Előbb Nering, majd Grünberg Márton, 1698-tól kezdve pedig Schluter András, végül 1700-tól de Bodt János építészek vezették

az építést. 1706-ban került az épület tető alá, de végleg csak 1730-ban készült el.

Maga az épület mint műépítmény is nevezetes alkotás. A császári palota és a Schlossbrücke közelében áll. Hossza és szélessége egyaránt 90 méter, udvarának átmérője pedig 38 m. Az épület egyemeletes és egészben 23 méter magas. Homlokzatát és párkányzatát szobrok és fegyvertropheák díszítik.

Felépítésétől kezdve egészen 1877-ig csupán hadszertár volt, hol a hadsereg fegyverei, ágyúi s egyéb felszerelési tárgyai raktározattak. Ekkor Vilmos császár alatt határozta el a törvényhozás, hogy az épületben hadtörténelmi múzeum állíttassék fel.

Az átalakítási munkálatokat azonnal megkezdték s 1880-ban bevégezték, úgy, hogy a jelenlegi múzeumot a császár 1881 január havában megnyithatta.

Maga a gyűjtemény rendkívül gazdag s rendszeres és tudományos felállítással az első a világon. Érdekes összehasonlítás kínálkozik itt a párisi Musée d'Artillerie-vel. Ez a fegyvermúzeum ugyanis a legnagyobb és leggazdagabb, de rendszeresség tekintetében össze sem hasonlítható a berlinivel. Azután még egy érdekes különbség van a kettő között. A párisi múzeumot a párisiak nem látogatják, rendszerint a külföldi vendégek fordulnak meg benne. A berlini ellenben minden nyitási napon a zsúfolásig tömve van Berlin lakosságának minden rétegével és a katonasággal.

Általános hadtörténelmi anyaga között elsősorban kell említenünk a tüzérségi anyagot, amely az ágyú első középkori szereplésétől kezdve a legújabb korig jóformán minden rendszert magában foglal s nagyon tanulságos azért is, mert látjuk, hogy a mostani világháborúban alkalmazott legújabb találmányok már jobbára szerepeltek mind a középkorban, mind a XVI. és XVII. században is.

Itt látunk egy 2 és félfontos golyódobásra való hosszú vaságyút az 1390—1440-es évekből, hátultöltő szerkezettel. Talapzatát súlyos nagy kövekkel rakták meg, hogy a lövés után el ne mozduljon. (C. 2. sz.)³

Majd óriási kőgolyóvető-mozsarat látunk az 1450—1500 közötti évekből. (C. 6. sz.) — Feltűnik még: egy hátultöltő vaságyú 1440—1460-ból (C. 9. sz.), — egy laposan egymásmellé foglalt öt csőből alkotott orgonalöveg, úgynevezett „Todtenorgel“ 1480—1550-ből (C. 20. sz.), — egy óriási vaságyú a XV. század végéről, egy 20-fontos vasmozsár, százsz

³ Führer durch das Königliche Zeughaus in Berlin. 1890. 8. r. 191. l.

munka 1594-ből, melynek az kölcsönöz érdekességét, hogy az ágyú talapzatával és állványával együtt egy darabból öntött (C. 42. sz.), — a láncágyúgolyók több típusa 1530—1600-ig (C. 35. a., C. 35. c. sz.), — braunschweigi 24-fontos vas hátultöltő, két darabból összekovácsolva 1586-ból (C. 39. sz.), — egy szakállas várfalvédő-puska, kerek állványával együtt (C. 47. sz.), — kézi ágyú, bronzcsővel, ágya csonttal művészi-
leg berakva, 1594-ből (C. 50. sz.), — orgonalöveg, egy nagyobb cső, hét lyukkal, a szórólöveg mintájára, mely egy fogaskerék segítségével mindenfelé forgatható, 1620—30-ból (C. 76. sz.), — háromcsövű tölcéses várpuska, keréklakatos szerkezettel, 1680-ból, — mozsár, a főcső körül 13 apróbb csővel, 1680-ból (C. 167. sz.), — egy várfalvédő-puska, melyet egy elibe erősített s két kereken tolató vasfal véd, 1700-ból (C. 239. sz.), — ágyú, mely kakassal és gyutaccsal süthető el, mint a puskák, 1810-ből (C. 388. sz.), — orgonalöveg 11 csővel, melynek gyújtólyukai előtt elfutó árok felporoztatván, az egész egyszerre süthető el, — három löveg, melyeknek rendszere felújítása a középkori és XVI—XVII. századi hátultöltő rendszereknek, 1843, 1847 és 1859-ből (C. 308., 600. és 668. sz.), — francia szórólöveg, előtte védő vasfallal, 1870-ből, oly módon szerkesztve, mint azt XVII. és XVIII. századi lövegeknél láttuk s amint azt újabban minden tüzérség alkalmazta (C. 1055. sz.), — léggömbágyú, mellyel Páris ostroma alkalmával 1870—71-ben a felszálló francia léggömböket lötték, mindenfelé forgatható tengellyel, Krupp rendszere (C. 1010., 1011. sz.); a mai repülőgéplövő-ágyúk alaprendszerüket innen vették.

Az ágyúk mellett, hasonló arányban és gonnal gyújtóték egybe a kézi tüzi lőfegyverek minden formáit is. Fel-
említünk ezek között egy keréklakatos szerkezetű puskát 1640—70-ből, 5 méter hosszú csővel (b. 1148. sz.) és egy revolverrendszerű puskát 1650-ből (b. 1126. sz.).

Sok emlékét találjuk itt egybegyűjtve a Szent Borbála tiszteletének. Ő volt ugyanis a tüzérség védszentje s azért már a középkortól kezdve az ő alakját találjuk régi pajzsokon, hajókon, ágyúkon és hadszertárakon. V. Károly császár rendeletben adta ki, hogy mikor a tüzér a golyót az ágyúba teszi, Szent Borbálát hívja segítségül. A rajnai tartományokban, Elzász-Lotharingiában és Franciaországban egészen a legutóbbi időkig megünnepezték a tüzértisztek december 4-én Borbála napját.

Emellett látjuk a középkori támadó- és védőfegyverek minden fajtát gazdag sorozatokban. Valamint a tornaszerek és vértetek éppúgy, mint a dísz- és harci vérték, pajzsok és sisakok, pallosok és alabárdok különböző formáit.

Ezek közül is felemlítendőek: egy rendkívüli nagy, embermagasságnál magasabb álló paizs, vagy inkább már rohamfal, kívül Ravensberg város címerével, 1450—1500-ból (b. 91. sz.), — két középkori, egészen elefántcsontból faragott nyereg a *sárkányrend* lovagi felszereléséből (b. 35. és b. 6178. sz.), — egy tornapaizs, amely pontosan a mell formájához idomul s a gerely számára kivágással bír, távolról egy mellfűzőhöz hasonlít, az Imhof-család címerével, 1450—1500-ból (b. 6195. sz.) — bőrrel bevont ökölpaizs 1460—1500-ból (b. 94. sz.), — két kézre való hatalmi pallos, 5 méter hosszú pengével, 1570—80-ból (b. 6828. sz.), — sisak, lehajtott karimájú nagy kalaphoz hasonlít, a XIV. századból, egyenes másolata ennek az a kovácsolt vaskalap vagy sisak, amelyet a német gyalogság a világháború lövészárokharcában először a flandriai fronton vett újból használatba. Ugyancsak ebből a szempontból fontos az a vas sapka, amelyet a tisztikalap belsejében elhelyezve használtak 1660—1700-ban (b. 1258. sz.). Említésre méltó még egy francia lándzsa, melynek nyelében puskacső van elrejtve (1790—1800), s egy utászpallos, melynek foka fűrészelt alkot.

Egész külön osztályt képez a keleti fegyverek csoportja, melyek között bennünket különösebben is érdekelnek a török háborúkból való sok hadizsákmány, drágaköves kardok, buzogányok és nyergek, nemkülönben a japán, ind, perzsa fegyverek.

A berlini Zeughaus gyűjteményeinek értékét rendkívül emeli, hogy az egyenruházatnak és felszerelésnek a XVIII. és XIX. századból csaknem egységes képét nyújtja, az egykorú eredeti ruhadarabok és fegyverek bemutatásával.

És ez megint bennünket magyarokat érdekel közelebről. Látjuk ugyanis, hogy Nagy Frigyes alatt, amint a német hadseregbe átment a magyar huszársággal és annak mintájára a könnyű lovasság, vele átment a magyar hadiviselet és fegyverzet is. Így látjuk Zieten generálisnak (1741—86), mint huszárezrede vezetőjének egyenruházatát. A rezes szablyát, a párduckacagányos mentét, a nagy zacskós, hatalmas kucsmát, hármastollforgójával, a salaváris szűk magyar nadrágot, a lószerszám bogláráit, szírony- és sallangdíszítését, amelyek mind hajszálnyira megegyeznek Rákóczi vezérlő tisztjeinek felszerelésével.

A huszárságot azután Európa csaknem minden nemzete átvette. A berlini gyűjtemény ezek egyenruházatára is kiterjeszkedik. Így 1836-ból kiállítja a német huszárezredek dolmányait (b. 4406., 4402., 4400., 4399., 4398., 4386. és 4387. sz.). Valamennyi mind arany és ezüst sujtásos és vitézkötéses.

Összehasonlításul, ugyanebből a korból, mellettük látjuk három magyar huszárezred dolmányát. Ugyanily célzattal tették ide az orosz testőr-huszárezred dolmányát és csákóját 1827-ből (b. 4905., 4907. sz.).

Ugyancsak egymás mellett állították ki: teljes sorozatban 1840—1854-ig a porosz és magyar Wilhelm-huszárok egyenruháit (b. 5269., 5270., 6123. sz.); a hannoveri huszárezred dolmányait 1838—1866-ig (b. 128. és b. 126. sz.); a francia huszárság egyenruháját 1870-ből (b. 5882.sz.).

Külön sorozatban látjuk az osztrák-magyar hadsereg felszerelését az 1866-i és a francia hadsereg felszerelését az 1870—1-i háború hadizsákmányából.

A Zeughaus magyar és magyar vonatkozású emlékei a következők:

1. *Báthory István kardja.* Szablya, magyaros, gyengén hajló pengével, melyen széles, homorú vérsatorna fut végig s hegye felé egy harmadrészben kiszélesedő fokéllal bír. Markolata fekete bőrrel bevont, egyenes, kupakja hosszúkás tojásdad alakú. Egyenes keresztvasa két hosszú, keskeny tuskével bír. A penge egyik oldalába pontozott alapon láncos buzogány, tegez és egy négyzetbe zárva FRANGIA szó, két szembefordult félhold, effölött korona, paizs és kürt van beéttelve. Az ékítés végén GENOA szó beütve. Ettől távolabb, keretben, egy hátratekintő sas alakja (Lengyelország címere) látható. A penge másik oldalán paizs, fokos és négyzetben STEPHANV. / S. DG REX. POL / D. PRVS., a felirat fölött pedig Báthory István lengyel király koronás, páncélos mellképe, azután paizs, nyíl és kürtből álló fegyvertropheum van beéttelve. Távolabb ezen az oldalon is keretben álló sas és GENOA szó van beütve. A penge hossza 83 cm, a markolattal együtt 94 cm, a keresztvas 21 cm hosszú. Súlya 1 kiló.⁴

2. Ugyanitt *Báthorynak egy másik díszkardja is egy tarsollyal együtt.*⁵ Ezt azonban, habár maga a kard régi is, határozottan hamisítványnak kell tartanunk, még pedig oly módon, hogy a pengébe a Báthoryra vonatkozó címert és föliratokat utólag verték be. A legnagyobb bizonyíték azonban az, hogy a pengébe Báthory arcképe helyett II. Rákóczy György erdélyi fejedelemnek aranyból kivágott mellképe van beforrasztva. (Lásd *Weszerle József: Hátrahagyott érmészeti táblái.* Pest, 1873. D. Tab. X. 14.) E pengébe az 1579. évszám van beverve. Rákóczy itt felhasznált aranya pedig 74 évvel később, vagyis 1653-ban veretett.⁶

⁴ *Szendrei.* i. m. rajza kiadva az 527. lapon.

⁵ *Führer.* etc. Berlin. 1890. 47. ol.

⁶ *Szendrei.* i. m. 528 lapján kiadva e kard rajza is.

3. *Páncélgallér*, vassodrony-szövetből. Szöвете kétféle, ugyanis a váll- és nyakrészlet sűrű laposra préselt s azután szegecselt sodronykarikákból áll, míg a többi részlet ritkább és négyes fonású. Az egyes szemek 5 mm átmérőjűek. A gallér alját 5 cm széles sárgarézdrtótból szegecselt részlet szegélyezi, míg nyakát apró, préselt sárgaréz karikasor szegi be. A nyak bevágásán négy domborúan öntött boglálalakú kapocspár van. Alsó átmérője 1 m 19 cm, magassága 63 cm. Súlya 5 kg 900 gr.⁷ XVII. század. (a. 612. sz.)

4. *Lovassági dob*. Török. (2 darab.) Bőrrel bevont kúpalakú favázból áll, melyre az irhát feszítették ki. Zsákmányoltatott a Rauchhaupt ezredes által vezényelt német hadak által 1664 augusztus 1-én, a szentgotthárdi csatában. (a. 254. sz.)

5. *Tollas buzogány*, vasból, hat külön oldalú, háromszögű szárnyal. A hengerded vasnyél síma, s végén laposabban végződik. A fej hossza 9·5 cm, a nyél 46 cm. Súlya 900 gramm. XVI. század. (b. 61. sz.)

6. *Csákányfokos*, amelynek nyele háromélű hegyes törkard, mely akként van alkalmazva, hogy annak keresztvasát a négyélű kissé lehajló orrú csákány, markolatát pedig a fokos nyelének meghosszabbított folytatása képezi. A fokos maga metszetnyakú, négyzetalakú fokkal és madárcsőralakú csákánnyal bír. A markolat sárgaréz sodronnyal bevont. A hegyes tör egyik lapjába ötágú csillagalakú bélyeg van beütve. A nyél fekete bőrrel bevont s nyomórugóval ellátott. Hossza 1 m 5 cm, markolata 11 cm, a fokos 22 cm, súlya 1 kg 200 gr. XVI. század. (b. 171. sz.)

7. *Török, lófarkas zászló* (3 darab). Vörösre festett fanyélen, fekete lófarkból, tetején aranyozott, nagy vörösrez gömbbel. Bajor csapatok záskmánya Buda várának a törököktől 1686-ban történt visszafoglalása alkalmával. (a. 239—241.)

8. *A szentgotthárdi csata 1664 augusztus 4-én*. Olajfestmény. A francia sereggel egyesült birodalmi hadsereg Montecuccolli hadvezér vezénylete alatt megveri a Rába mellett Akhmed fővezér által vezényelt török sereget. A birodalmi hadseregben nagyszámú magyar csapat vett részt. Így Nádasdy, Batthyány és Esterházy huszárezredei. A festmény méretei: 1 m 90 cm + 2 m 38 cm. A kép jobbsarkában *Maas* művész nevével. (a. 254.)

9. *Sugárágyú*, bronzból, fokozatosan vékonyodó, gyűrűk által tagolt, irányékkal és célgömbbel ellátott csővel, amelynek közepén két ékesen kidolgozott stilizált delfin képezi a fogantyúkat, a végén pedig három összefonódó delfin képezi a hátulso fogantyút.

⁷ U. o. v. ö. 523. l.

A delfinfülek alatt, a koronás birodalmi sas mellén a magyar címer, a sas lábán átfekvő szalagon: C. VI. R. I. S. A. (Carolus sextus Romanorum Imperator, semper augustus) betűk láthatók.

A peremgyűrűn, amelynek közepe lemetszett és hasábalakú irányzéktolókával ellátott, az ágyúöntő hiányos neve, az öntés éve és helye olvasható: GOSS MICH / ANTONI ZE (CHENTER) ST: G: IN / OFEN ANNO 1731.

A delfinfülek felett barokkstílusú keretben WIRICH PHILIP / LORENZ G: V: H. VON V: ZV / DAVN. etc. Efölött a cső elejét stilizált akanthusz levelekből alkotott koszorú övezi. A csőűr átmérője 7·8 cm, hossza 1 m 98 cm. A csőnyílás felett C: 0·40 ű. van bevésve. (C. 227. sz.)

10. *Társcsapaisz*, közepén ráfestve a Báthory-címer. XVI. század első fele. (b. 6196.)

11. *Buzogány* (4 darab). Szárnyas vagy tollas forma. XVI—XVII. század. Egyik jaspis- és nefritkövel kirakott. (b. 61., 62., 175., 176. sz.)

12. *Szablya*, egyenes markolattal, egyszerű keresztvassal, fekete bőrrel bevont hüvelybe vágott végű. XVII. század. (a. 539. sz.)

13. *Szablya* (2 darab). Markolata gyengén hajló, egyenes keresztvassal, hegye kiugró élfokkal kiszélesedik. Rendkívül finom forma. XVI. század vége. (a. 270., 285. sz.)

14. *Csákányfokos* (4 darab). Különböző magyar formák a XVI. és XVII. századból. (b. 212., 6211., 6252., 6253. sz.)

15. *Csákányfokos* (2 darab), ezüsttel gazdagon kiverve, nyele fekete bőrrel bevont és ezüsttel montirozott. XVII. század. (b. 6479., 6480. sz.)

16. *Baltafokos*. Montirozása mint az előzőnek. XVII. század. (b. 3798.)

17. *Buzogány*. Gömbfejű, gerezdes, vasból. XVII. század. (b. 255.)

18. *Buzogány*, szárnyas, nyelében puskaeső. XVII. század. (b. 7089. sz.)

19. *Baltafokos* (2 darab). Vasa vésett díszítésű s farészei elefántesonttal gazdagon berakottak. Nyelében puskaeső. XVII. század második fele. Hasonló a bécsi udvari fegyvermúzeumban. (b. 1723. sz.)

20. *Vértezet*. Magyar forma, rákfarkas. Jellemző, hogy a rákfarkas nyakszirtvért olyan nagy, hogy a vértezetnek egészen háta közepéig leér. XVII. század. (b. 7048.)

21. *Magyar rohamsisak* (9 darab), rákfarkas, orrvédő vasal, halánték- és nyakszirtvérttel. Mindannyi más típus.

XVII. század. (b. 1150., 1040., 1041., 1042., 1079., 6942., 8081., 8082. sz.)

22. *Magyar szablya* (4 darab). Markolatuk kissé hajlott. Az egyiknek keresztvasából kézvédő emelkedik fel. Markolatkupakjuk madárcsőr alakú. Mind más típus. XVI. és XVII. század. (b. 1158., 2893., 7350., 7354. sz.)

Az egyes termek ablakfülkéi között s ajtóik körül fegyver- és zászlótropheák vannak, melyek között számos a *sziléziai háborúban* zsákmányolt osztrák-magyar hadilobogó is van Mária Terézia királyné monogrammjával.

Végül meg kell még említenünk, hogy a nagy csarnok falképei között *Hüntten E.* düsseldorfi tanár ecsetétől ott látjuk az 1866 július 3-i s reánk nézve szerencsétlen kimenetelű *königgrätzi csata* képét is.

Dr. Szendrei János.